

Комісія міжнародного права виділила міжнародну матеріальну відповідальність в якості окремої теми, над якою ведеться робота в нашіє часи.

Вопрос о политических формах ответственности международных организаций пока мало разработан в доктрине.

Политическая ответственность может наступить в случае принятия международной организацией дискриминационных решений, ущемляющих суверенные права государства (группы государств) или затрагивающих их суверенитет; за нарушение соглашения о штаб-квартире с государством пребывания или соглашений о сотрудничестве с другими субъектами международного права.

В настоящее время Комиссия международного права готовит Проект статей об ответственности международных организаций, т.к. этот вопрос является очень важным шагом в создании общих норм, регулирующих ответственность международных организаций.

Клименко О.А.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ НАЦІЙ (НАРОДІВ) ЧИ СЕПАРАТИЗМ?

У міжнародному праві принцип територіальної цілісності держав уперше був закріплений Статутом Ліги Націй, члени якої зобов'язувалися шанувати й зберігати від зовнішнього нападу територіальну цілісність та політичну незалежність учасників цієї організації. Пізніше цей принцип було закріплено у Статуті ООН, відтак він став загальним для всіх держав принципом міжнародного права. Основним змістом принципу територіальної цілісності є такі основні положення: утримання держав від погрози силою чи її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави; утримання держав від насильницьких дій, що позбавляють народи рівноправності та самовизначення, їх права на самовизначення, свободу та незалежність. За принципом рівноправності і права народів розпоряджатися своєю долею всі народи мають право вільно визначати свій політичний статус і здійснювати економічний, соціальний і культурний розвиток, і кожна держава повинна поважати це право. Способами здійснення права народу на самовизначення є створення суверенної та незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з нею чи встановлення будь-якого іншого політичного статусу, вільно визначеного народом.

Появу тези про «право народу на самовизначення» пов'язують з ім'ям американського президента Вудро Вільсона. Проблема тлумачення принципу «права націй на самовизначення» знову набула актуальності після Другої світової війни, і особливо з активізацією антиколоніального руху. Право на

самовизначення-це процес і результат вибору соціальною спільнотою власної програми культурного, соціально-економічного або політичного самоздійснювання, яке передбачає вільне волевиявлення з приводу даного вибору. Право нації на самовизначення в сучасному розумінні можна розглядати як «суверенне право нації, незалежно від її чисельності, рівня розвитку та інших характеристик, на вільне відокремлення від інших народів (націй) та утворення власної суверенної держави; право нації вирішувати свою долю, визначати форму державності, входити до складу іншої держави. Це право не зводиться тільки до відокремлення і створення самостійної держави й тим паче не означає обов'язковості такого кроку особливо в період могутніх інтеграційних процесів. Реалізація права народів (націй) на самовизначення, безперечно, є певною загрозою територіальній цілісності держави, але ця загроза стає тим більшою, тим реальнішою, чим менше ця держава поважатиме права людини, кожного народу, що живе на цій території, в умовах повної свободи, тобто цілком самостійно, без втручання третіх сил визначати свій внутрішній та зовнішній статус. Також заперечення такого права орієнтує на пошук штучного сепаратизму і тим самим стимулює його. Відмова від самовизначення аж до відокремлення зовні нібито сприяє збереженню цілісності багатонаціональної держави, але насправді працює в протилежному напрямі, маючи дезінтеграційну тенденцію.

Сепаратизм — це прагнення окремих груп населення чи організації до відокремлення, відособлення; рух за надання частині держави права, автономії чи за її повне відокремлення й створення нової держави. Необхідними умовами для виникнення сепаратизму є існування держави та її складових частин, експансіоністська політика держави, централізований характер управління в державі, політична і соціально-економічна криза в державі, невдоволення різних верств населення проваджуваною Центром політикою. Сепаратизм є наслідком надмірно централізованого характеру управління в державі, нездатності або небажання центральної влади розв'язувати місцеві проблеми, а також соціально-економічної кризи суспільства. Існує два види сепаратизму — регіональний: полягає у створенні більш прийняттого політико-територіального устрою держави; етнічний: полягає у створенні власної національної державності. У більшості випадків етнічний сепаратизм починає виявляти себе, коли вже пустив корені сепаратизм регіональний. Державотворча форма передбачає створення власної суверенної незалежної держави, яка є рівноправним членом міжнародного співтовариства, суб'єктом міжнародно-правових відносин. З розвитком цього інституту постає питання про розмежування понять «нація» і «народ», хто з них має право на самовизначення. У міжнародних актах визначено умови, за яких корінні народи, що борються за незалежність, мають право на державний суверенітет: 1) відсутність власних національних держав; 2) наявність національно-визвольних рухів, організацій, фронтів, що виражають суверенну волю народу на міжнародній арені; 3) виконання національно-визвольними рухами, організаціями, фронтами законодавчих та виконавчих функцій щодо

свого народу. Умовою такої трансформації є виникнення в цьому суспільстві публічної влади. Публічна влада задовольняє потреби суспільства, що досягло певної стадії історичної зрілості, в повномасштабній інтеграції, в належному упорядкуванні соціального співжиття, в управлінні суспільним цілим. Якщо така публічна влада в суспільстві, що прагне самовизначення, не сформувалася, може йтися про намагання певної групи населення реалізувати свої вузькі інтереси, ґрунтуючись на етнічних засадах, точніше, про сепаратизм. Його проявом і результатом є розрив політичних та культурних зв'язків у межах однієї території, нехтування інтересів інших націй, пов'язаних із певною територією, культивування національної нетерпимості. І найголовніше: його мета полягає не в створенні кращих умов для розвитку народу та державності, а, навпаки, в руйнуванні політичної та економічної єдності, розчленуванні держави. Принцип територіальної цілісності спрямований не лише проти спроб однієї держави змінити в односторонньому порядку на свою користь кордони з іншою державою, а й проти внутрішніх конфліктів держав, найперше проти сепаратизму.

Державний суверенітет кожної країни забезпечується діалектичним поєднанням, взаємодоповненням принципів територіальної цілісності держави та права націй на самовизначення. Це означає, що територіальна цілісність держави залежить від забезпечення потреб розвитку прав та свобод людини й громадянина, національних меншин, кожної нації. Проте сплав етнічних і регіональних проблем має своїм результуючим вектором активний спалах невдоволення різних верств населення проваджуваною центральним керівництвом країни політикою та, як наслідок, — прагнення даного регіону до політичного відокремлення від держави або до підвищення свого правового статусу в ній, що є сутністю сепаратизму. Однак у сучасну епоху повсюдної тотальної взаємозалежності, яка відбувається у світі політичних процесів, проблеми, пов'язані з наявністю в окремих регіонах планети осередків сепаратизму, викликають глобальне посилення політичної та економічної напруженості. Така тенденція призводить не тільки до розпаду багатонаціональних держав, але і породжує ланцюгову реакцію етнополітичних конфліктів, сприяє послабленню контролю над поширенням звичайного озброєння, розширенню можливостей поширення зброї масової поразки, зростанню тероризму і релігійного екстремізму. Право нації на самовизначення в сучасних умовах означає максимальне забезпечення прав і свобод людини через відповідальність держави перед кожним громадянином, підвищення авторитету закону та його суворе виконання і всіма державними органами та організаціями, і кожною людиною.